

विष्णुशर्मविरचित पञ्चतन्त्रे काकोलूकीयम्

विष्णुशर्म विरचित पञ्चतन्त्रದ ಮೂರನೆಯ ತಂತ್ರ

ಕಾಕೋಲೂಕೀಯಮ್

ಬಿ.ಬಿ.ಎ/ಎಮ್.ಟಿ.ಎ/ಎಮ್.ಬಿ.ಎಸ್ ದ್ವಿತೀಯ ಸೆಮಿಸ್ಟರ್
ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾ ಪಠ್ಯ

ಸಂಪಾದಕರು :

ಡಾ. ರಾಮರಾವ್ ಎಸ್.

ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಭಾಗ

ಶೇಷಾದ್ರಿಪುರಂ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು, ಯಲಹಂಕ

ಬೆಂಗಳೂರು - 64

ಪ್ರಸಾರಾಂಗ

ಬೆಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜು ಆವರಣ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 001

Blank

ಮುನ್ನುಡಿ

ಬೆಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಳಿಯು ಎರಡನೇ ಸೆಮಿಸ್ಟರ್ ಬಿ.ಬಿ.ಎ/ಎಮ್.ಟಿ.ಎ/ಎಮ್.ಬಿ.ಎಸ್ ಪದವಿ ತರಗತಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ ವಿರಚಿತ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಭಾಗವನ್ನು ಪಠ್ಯವನ್ನಾಗಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಿಚ್ಛಾನ ಹಾಗೂ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಪರಿಚಯಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾಧ್ಯಯನ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ ವಿರಚಿತ ಪಂಚತಂತ್ರದ 'ಕಾಕೋಲೂಕೀಯಮ್' ಈ ಪಠ್ಯವನ್ನು ಅಧ್ಯಾಪಕ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೃಂದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಡಾ. ರಾಮರಾವ್ ಎಸ್. ಅವರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಈ ಕೃತಿಯ ಸದುಪಯೋಗ ಪಡೆಯುವರೆಂದು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರೊ. ಜಾಫೆಟ್,

ಉಪಕುಲಪತಿಗಳು

ಬೆಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ

ಬೆಂಗಳೂರು - 560 001

Blank

ಸಂಪಾದಕರ ನುಡಿ

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯವು ವಿಶ್ವಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು. ಇಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನವು ಇಂದಿಗೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಒಂದು ಕೃತಿ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ ವಿರಚಿತ ಪಂಚತಂತ್ರ. ಬೆಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಳಿಯು 2019-20ನೇ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವರ್ಷದಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ದ್ವಿತೀಯ ಸೆಮಿಸ್ಟರ್ ಬಿ.ಬಿ.ಎ/ಎಮ್.ಟಿ.ಎ/ಎಮ್.ಬಿ.ಎಸ್ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಪಂಚತಂತ್ರದ 'ಕಾಕೋಲೂಕೀಯಮ್'ನ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಪಠ್ಯವನ್ನಾಗಿ ನಿಗದಿಪಡಿಸಿತ್ತು. ಇದರ ಸಂಪಾದನಾ-ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನನಗೆ ವಹಿಸಿತ್ತು. ಮಂಡಳಿಯ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪಠ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಠ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಕೃಷ್ಣದಾಸ ಅಕಾಡಮಿ, ವಾರಣಾಸಿ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿರುವ ಡಾ. ಸುಧಾಕರ ಮಾಲವೀಯ ಇವರ "ಪಂಚತಂತ್ರಮ್" ಎಂಬ ಕೃತಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಪಠ್ಯಕ್ಕೆ ಜಿ.ಪಿ. ಪಬ್ಲಿಶಿಂಗ್ ಹೌಸ್, ದೆಹಲಿ, ಡಾ. ನವೀನ್ ಕುಮಾರ್ ಝಾ ಮತ್ತು ಡಾ. ಅಂಜನಾ ಇವರ 'ಪಂಚತಂತ್ರಮ್' ಪುಸ್ತಕದ ಆಂಗ್ಲ ಅನುವಾದವನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಭರತ್ ಬಿ. ರಾವ್ ಅವರ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃಗಳಿಗೂ ನಾನು ಆಭಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಪಠ್ಯದ ಕನ್ನಡ ಪೀಠಿಕಾ ಭಾಗದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸಿದ ಡಾ. ಪಂಕಜನಯನರವರಿಗೂ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಈ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವನ್ನು ರಚಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಬೆಂಗಳೂರು ಕೇಂದ್ರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಾದ ಪ್ರೊ. ಜಾಫೆಟ್ ಅವರಿಗೂ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಧ್ಯಯನ ಮಂಡಳಿಯ ಎಲ್ಲ ಮಿತ್ರರಿಗೂ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಈ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕದ ಡಿ.ಟಿ.ಪಿ. ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ, ಸುಂದರವಾಗಿ, ಅತ್ಯಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ಉಪಕರಿಸಿದ ಶ್ರೀಮತಿ ಶ್ಯಾಮಲಾ ಭಟ್ ಇವರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು ಸಲ್ಲುತ್ತವೆ.

ಈ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಸಂತಸದಿಂದ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕ.

ಡಾ. ರಾಮರಾವ್ ಎಸ್.

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

	ಪುಟ ಸಂಖ್ಯೆ
1. ಕಥಾ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಚಯ	viii
2. ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಠ್ಯಭಾಗ	1
3. ಕನ್ನಡಾನುವಾದ	29
4. ಅಂಗ್ಲಾನುವಾದ	68

ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಚ್ಯಯದಲ್ಲಿ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯ

ಪೀಠಿಕೆ

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಾಪಕವೂ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣದ್ದೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಭಾರತೇತರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೂ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತಾ ತನ್ನ ಛಾಪನ್ನು ಮೂಡಿಸಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಕಥೆ ಮತ್ತು ಅಖ್ಯಾಯಿಕೆಗಳ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿರುತ್ತವೆ. “ಕಥಾಯಾಂ ಸರಸಂ ವಸ್ತು” ಎಂಬ ಮಾತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಈ ಕಥೆಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ವಗಳ ವಿವರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೀಡುತ್ತವೆ.

ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಗಮ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಚೀನತೆ ಮತ್ತು ವಿಕಾಸ : ಕಥೆಗಳ ತವರೆನಿಸಿದ ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಗಳ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಹೊರಟರೆ ಇದರ ಸಂಕೇತವು ನಮಗೆ ಋಗ್ವೇದ ಸಂಹಿತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂವಾದ ಸೂಕ್ತಗಳು, ಚಮತ್ಕಾರಯುತವಾದ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿವೆ. ದಾನಸ್ತುತಿ ಸೂಕ್ತ, ವಿವಾಹ ಸೂಕ್ತ ಮುಂತಾದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಥಾಬೀಜವಿದೆ. ಯಮ-ಯಮಿಯ ಸಂವಾದ, ಸೋಮ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯರ ವಿವಾಹ ವೃತ್ತಾಂತಗಳು ಕಥಾರೂಪವಾಗಿವೆ. ಇಂದ್ರನು ವೃತ್ರನೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸುವ ಹೋರಾಟವೂ ಕಥಾರೂಪದ್ದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸೂಕ್ತವೊಂದರಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಗಾನರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತ ಪಡಿಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ತುಲನೆಯನ್ನು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ವಟಗುಟ್ಟುವ ಕಪ್ಪೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

वाचं पर्जन्यजिन्वितां प्र मण्डूका अवादिषुः।

ಮತ್ತೊಂದು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ವರ್ಷಪೂರ್ತಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವ

ವ್ರತೀ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಸರಮಾ-ಪಣಿ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಸರಮಾ ಎಂಬ ನಾಯಿ ಕೃಪಣ ವಣಿಕರಿಗೆ ಉಪದೇಶವನ್ನೀಯುತ್ತದೆ. ಪಣಿಗಳು ಸರಮೆಯನ್ನು ಗೆಳತಿಯೆಂದು, ಸಹೋದರಿ ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದ್ವಾ ಸುಪರ್ಗಾ ಸಯುಜಾ... ಎಂಬ ಋಗ್ವೇದದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸೂಕ್ತವೊಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ವೃಕ್ಷಕ್ಕೂ, ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ವೃಕ್ಷದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವ ಪಕ್ಷಿಗೂ ಹೋಲಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳೂ ನೂರಾರು ಕಥೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಃ ಪ್ರಾಣಿಗಳೇ ಪಾತ್ರವಹಿಸುವಂಥ ಕಥೆಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವನ್ನಲಂಕರಿಸಿವೆ. ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಹಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ನಾಯಿ ಒಬ್ಬ ಮುಖಂಡನನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದೇ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜಾಬಾಲನ ಪುತ್ರ ಸತ್ಯಕಾಮನು ಮೊದಲು ಎತ್ತಿನಿಂದ ನಂತರ ಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದ ಉಪದೇಶ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಕಾಮನ ಎತ್ತು, ಹಂಸ ಹಾಗೂ ಮದ್ದು ಎಂಬ ಜಲಚರ ಪಕ್ಷಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತದೆ. ಪುರಾಣಾದಿಗಳು ಕಥೆಗಳ ಆಗರವೇ ಆಗಿವೆ. ವೈದಿಕ, ಜೈನ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಈ ಮೂರು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳೂ ಕಥೆಗಳ ಗಣಿಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಾಕೃತ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಅಪಭ್ರಂಶ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿ ಪಾಲೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿರಚಿತವಾಗಿರುವಂಥ ರಂಜನಾತ್ಮಕ ಕಥೆಗಳು ಜಾತಕ ಕಥೆಗಳೆಂದೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಬುದ್ಧ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಮಕಾಲೀನರ ಮಹಾತ್ಮೆಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳೇ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿರುತ್ತವೆ.

ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳು ನಡೆವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞ ಮತ್ತು

ಯಜ್ಞಫಲಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಚರ್ಚಿಸುವ ವಿಷಯಗಳೂ ಕೂಡ ಕಥೆಯ ಉಗಮಕ್ಕೆ ಸಹಕಾರಿಯೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇಲಿಗಳನ್ನು ಕಪಟ ಸದಾಚಾರದಿಂದ ವಂಚಿಸುವ ಬೆಕ್ಕಿನ ವಿಚಾರ ಕಥೆಯ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಳು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ ನಿತ್ಯ-ಸತ್ಯ ಘಟನೆಗಳೆನಿಸಿವೆ.

ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕಥೆಗಳಿಗೂ, ನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಗುರುತರವಾದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ನೀತಿಯೆಂದರೆ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂಥ ವ್ಯವಹಾರ ಕೌಶಲ್ಯ, ಔಚಿತ್ಯಜ್ಞಾನ, ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ, ವಿವೇಕಜ್ಞಾನ ಎಲ್ಲವೂ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ನೀತಿಗನ್ನಯಿಸುವ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಜ್ಞಾನವೇ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವೆಂದರೆ ತಪ್ಪಲ್ಲ.

ಕೆಲವೊಂದು ಕಥೆಗಳು ನೇರವಾಗಿ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ವ್ಯಂಗ್ಯವಾಗಿ ಉಪದೇಶವನ್ನೀಯುತ್ತವೆ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಪಂಚತಂತ್ರ, ಹಿತೋಪದೇಶಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಗ್ರಂಥಗಳೆನಿಸಿವೆ. ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನೇ ಪಾತ್ರವನ್ನಾಗಿಸಿ ಕಥೆಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ನೀತಿಯ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊಡುವ ಈ ಗ್ರಂಥಗಳು ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯದ ದಿವ್ಯವಿಭೂತಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಚಿತ್ರಣವನ್ನಿತ್ತರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ವಿಭಿನ್ನ ಜನರ ಜೀವನ-ಆಚಾರ-ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಾ, ಮಾನವನ ಬಹುಮುಖಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತಾ ಓದುಗರ ಕುತೂಹಲಕ್ಕೆ, ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಥಾ ಮತ್ತು ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ ಎಂಬ ಪದಗಳು

ಕಥೆಗಳ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಸಾಧಾರಣ ಕಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಣಿಪ್ರಧಾನ ಕಥೆಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳೇನೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಆಲಂಕಾರಿಕರಾದ ಭಾಮಹ ಮತ್ತು ದಂಡಿ ಇಬ್ಬರೂ ಕಥಾ ಮತ್ತು ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಭೇದವನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದಾದರೆ ಈ ರೀತಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು.

ಕಥಾ - 'ಪ್ರಬಂಧಕಲ್ಪನಾ ಕಥಾ' ಇಲ್ಲಿ ಕಥೆಯು ನಾಯಕ ಅಥವಾ ಮತ್ತಾರಿಂದಲೋ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಅಂಗನೆಯ ಅಪಹರಣ, ಯುದ್ಧಗಳು, ವಿರಹ, ಸೂರ್ಯೋದಯ, ಚಂದ್ರೋದಯಗಳು ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ. ಕರ್ತೃವು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿಯೇ ಮಧ್ಯೆ ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ವಕ್ರ ಅಪರವಕ್ರಾದಿ ಛಂದಸ್ಸುಗಳ ಬಳಕೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ ಆದರೆ "ಆರ್ಯಾ" ಛಂದಸ್ಸು ಮೇಲುಗೈ ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಲಂಬಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಕಥಾಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಸತ್ಯಾಂಶವಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯಿರುವುದಾದರೂ, ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಮೇಲುಗೈಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕಥೆಯ ಸೊಗಸನ್ನು ಚಾತುರ್ಯದಿಂದ ಬಿಚ್ಚಿಡುವ ಕವಿಯ ಪ್ರತಿಭೆಯೇ ಓದುಗರಿಗೆ ಮನೋರಂಜನೆಯನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋಕರೂಪವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಇರುತ್ತದೆ. ದುಷ್ಟರ ನಡವಳಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಯೂ ಲಭ್ಯವಿರುತ್ತದೆ.

ಆಖ್ಯಾಯಿಕಾ - ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಕನೇ ಇಡೀ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚಾಸ ಎಂಬ ವಿಭಾಗಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಪದ್ಯಗಳು ವಕ್ರ ಮತ್ತು ಅಪರವಕ್ರ ಛಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯುಕ್ತಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ಕನ್ಯಾಹರಣ, ಯುದ್ಧ, ವಿರಹ, ಸೂರ್ಯೋದಯ, ಚಂದ್ರೋದಯ ಮುಂತಾದ

ಘಟನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕವಿಯ ವಂಶದ ದೀರ್ಘವರ್ಣನೆ ಶ್ಲಾಘನಾ ರೂಪದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಘಟನೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಕಥೆಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಇವೆರಡರ ಭೇದವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ದಂಡಿಯ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದಾದರೆ ಕಥೆ ಮತ್ತು ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆಗಳ ನಡುವೆ ಲಕ್ಷಣರೇಖೆ ಎಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಅಂತಿಮ ತೀರ್ಮಾನ ಕವಿಗೇ ಸೇರುತ್ತದೆ.

ನೀತಿಬೋಧೆಯನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನ ಉದ್ದೇಶ್ಯವನ್ನಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಸುಖಜೀವನಕ್ಕೆ, ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ, ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಗೆ, ದೂರದೃಷ್ಟಿಗೆ, ಸರಿತಪ್ಪುಗಳ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಮಾರ್ಗಸೂಚಿಯಂತಿರುವ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳು :

ಬೃಹತ್ಕಥಾ - ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಈ ಕೃತಿಯ ಕರ್ತೃ ಗುಣಾಡ್ಯ. ಸಾತವಾಹನನ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವನೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುವ ಇವನು ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂದನೆಯ ಅಥವಾ ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು.

ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಾದಿ ಕೃತಿಗಳಂತೆ ಇದೂ ಕೂಡ ಮುಂದಿನ ಅನೇಕಾನೇಕ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಭಾಸ, ಕಾಳಿದಾಸ, ದಂಡಿ, ಸುಬಂಧು, ಬಾಣಭಟ್ಟ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ಈ ಕೃತಿಗೆ ಋಣಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದು ಅತ್ಯದ್ಭುತ ಯಾತ್ರಾವಿವರಣೆಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಪ್ರಣಯ ಪ್ರಸಂಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ವಿಶಾಲವಾದ ಸಮುದ್ರ. ಇದರ ಒಂದೊಂದು ಹನಿಯಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ವಿಚಿತ್ರ ಕಥೆಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ.

ಈ ಕಥಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಪಶುಪಕ್ಷಿಗಳ ಕಥೆ, ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸರ ಕಥೆ, ರಾಜರಾಣಿಯರ ಕಥೆ, ನೀತಿಕಥೆ, ಧರ್ಮಕಥೆಗಳಲ್ಲದೆ ಮಾತಾಡುವ ಗಿಳಿ, ಮಾಯಾ ಕುದುರೆ ಮುಂತಾದ ಅಲೌಕಿಕ ಅದ್ಭುತ ವಿಚಾರಗಳೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಗುಣಾಡ್ಯನು ಸಹಾಯ ಪಡೆದಿರಬಹುದಾದ ಮೂಲಕಥೆ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾದರೂ, ಜಾನಪದ ಕಥೆಗಳು, ಬೌದ್ಧಕಥೆಗಳು, ಯಕ್ಷ-ಯಕ್ಷಿಣಿಯರ ಕಥೆಗಳು, ಮಾಟ-ಮಂತ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಥೆಗಳು ಇವನಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ನೀಡಿರಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು

“ಗುಣಾಡ್ಯಃ ಪ್ರಾಕೃತಪ್ರಿಯಃ” ಎಂಬಂತೆ ಪೃಥಾಚೀ ಎಂಬ ಪ್ರಾಕೃತ ಪ್ರಭೇದವೊಂದರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿತ್ತೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿರುವ ಈ ಕೃತಿಯು ತನ್ನ ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಗಂಗರಾಜ ದುರ್ವಿನೀತನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಇದರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಅನುವಾದವೂ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೃತಿಯ ಚಮತ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಉತ್ಸಾಹಿತರಾದ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ವಿಭಿನ್ನ ಶತಾಬ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಗದ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿತ್ತೆಂದು ನಂಬಲಾದ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯ ಮೂರು ಸಂಸ್ಕರಣಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ರಚನೆಯ ಅವಧಿಯು ಕ್ರಿ.ಶ. 9ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ 11ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ. ಈ ಮೂರು ಸಂಗ್ರಹ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹೀಗಿವೆ - 1. ಬೃಹತ್ಕಥಾಶ್ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಃ, 2. ಬೃಹತ್ಕಥಾಮಂಜರೀ ಮತ್ತು 3. ಕಥಾಸರಿತ್ಸಾಗರಃ.

ಬೃಹತ್ಕಥೆಯ ಸಂಸ್ಕರಣಗಳು

(ಅ) ಬೃಹತ್ಕಥಾಶ್ಲೋಕಸಂಗ್ರಹಃ

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃ ಬುಧಸ್ವಾಮಿ. ನೇಪಾಳ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ

ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ನೇಪಾಲೀ ಸಂಸ್ಕರಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬುಧಸ್ವಾಮಿಯು ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು 5ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ (ಗುಪ್ತರ ಸ್ವರ್ಣಯುಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ) ರಚಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. 28 ಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಇದು ಪ್ರಾಯಃ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 4,539 ಶ್ಲೋಕಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 20-25 ಸಾವಿರ ಶ್ಲೋಕಗಳಿದ್ದು, 100 ಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವನ ಶೈಲಿಯು ಸರಳವಾಗಿದ್ದು ಕಾವ್ಯವು ಉತ್ತಮ ವರ್ಣನೆಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿದೆ.

(ಆ) ಬೃಹತ್ಕಥಾಮಂಜರೀ

ಕ್ಷೇಮೇಂದ್ರನು ಇದರ ಕರ್ತೃ. ಇವನು ಹಾಸ್ಯರಸದ ಚಕ್ರವರ್ತಿ. ಈ ಮಂಜರೀ ಕಾಶ್ಮೀರೀ ಸಂಸ್ಕರಣದ ಅನುಸಾರವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 18 ಲಂಬಕ ಅಂದರೆ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಕಥೆಯೊಡನೆ ಅನಂತರ ಕಥೆಗಳೂ ಬೆಸೆದುಕೊಂಡಿವೆ. ವತ್ಸರಾಜ ಉದಯನನ ಮಗನಾದ ನರವಾಹನದತ್ತನೇ ಈ ಕಥೆಯ ನಾಯಕ. ತನ್ನ ಭುಜಬಲಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಗೊಳಿಸಿ ಗಂಧರ್ವ ಚಕ್ರವರ್ತಿಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಈತ ಅನೇಕ ಗಂಧರ್ವಸುಂದರಿಯರನ್ನು ವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಧಾನ ಕಥೆಯನ್ನು ಪರಿಪುಷ್ಟವನ್ನಾಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಅನಂತರ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಾಳಿದಾಸನಂತೆ ಉಪಮಾಲೋಲನಾದ ಇವನು ವೈದರ್ಭೀ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. 11ನೇ ಶತಮಾನ.

ಕವಿಯು ಕಥೆಯನ್ನು ಅಲಂಕೃತಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತುತಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ಸಮಾಜವನ್ನು ಉದಾತ್ತಗೊಳಿಸಲು, ಜನರ ಚಾರಿತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಲು, ಭಾರತೀಯ ಜೀವನದರ್ಶನವನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಮಾಡಲು

ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ವಿಸ್ಮಯಜನಕ ಘಟನೆಗಳಿಂದ ರೋಚಕವಾಗಿರುವ ಈ ಮಂಜರಿಯು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಮಂಜರಿಯಾಗಿದೆ.

(ಇ) ಕಥಾಸರಿತ್ಸಾಗರ:

ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಗ್ರಂಥ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕಾಶ್ಮೀರದ ಪಂಡಿತ ಸೋಮದೇವನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 18 ಲಂಬಕಗಳಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಲಂಬಕಗಳು 124 ತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 21,688 ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. ತ್ರಿಗರ್ತದ ರಾಜನ ಮಗಳು ಹಾಗೂ ಕಾಶ್ಮೀರ ರಾಜನಾದ ಅನಂತನ ಪಟ್ಟಧರಾಣಿಯಾದ ಸೂರ್ಯಮತಿಯ ಮನೋವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1063-1071ರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿಯು ರಚನೆಗೊಂಡಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವದ ಅಂದರೆ ಸಾವಿರಾರುವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಜೀವಜಂತುಗಳ ಕಥೆಗಳು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿವೆ. ಆಕಾಶ ಮತ್ತು ಪೃಥ್ವಿಯ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಋಗ್ವೇದ ಕಾಲದ ಕಥೆಗಳೂ ಇದರಲ್ಲಿವೆ. ಪ್ರೇಮಕಥೆಗಳೊಂದಿಗೆ ರಕ್ತವನ್ನು ಕುಡಿಯುವ ಬೇತಾಳಗಳ ಕಥೆಗಳೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿವೆ. ಹೀಗೆ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಚಿತ್ರಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾನೆ.

ಸೋಮದೇವನ ಶೈಲಿ ಸರಸ-ಸುಂದರ-ಪ್ರವಾಹಮಯಿ. ಸಮಾಸಬಾಹುಳ್ಯದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಸಮಾಸರಹಿತ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಪ್ರಸಾದಮಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಓದುಗರ ಮನಸ್ಸು ಕಥಾರಸದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯ ಪ್ರಭಾವ

ಬೃಹತ್ಕಥೆಯಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಥೆಗಳ ರೂಪರೇಷೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನುಮಾನವೂ ಇಲ್ಲ.

ದಶರೂಪಕದ ಕರ್ತೃವಾದ ಧನಂಜಯನು ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗಳ ಉಪಜೀವ್ಯ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣದ ನಂತರ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯನ್ನೂ ಹೆಸರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ರಾಮಾಯಣಾದಿ ಚ ವಿಭಾವ್ಯ ಬೃಹತ್ಕಥಾಂ ಚ | (ದಶರೂಪಕ 1/38)

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನಾದ ಧನಿಕನು ಮುದ್ರಾರಾಕ್ಷಸ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯೇ ಮೂಲವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭಾಸನ 'ಚಾರುದತ್ತ' ನಾಟಕದ ವಸಂತಸೇನೆ, ಬೃಹತ್ಕಥಾಮಂಜರಿಯ ನರವಾಹನದತ್ತನ ಪಟ್ಟದರಾಣಿ ಮದನಮಂಚುಕೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಇವನ ಇನ್ನೊಂದು ಕೃತಿ ಅವಿಮಾರಕದ ನಾಟಕವಸ್ತುವಿಗೂ ಗುಣಾಡ್ಯನಿಗೆ ಋಣಿ ಎಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಹರ್ಷನು ತನ್ನ "ನಾಗಾನಂದಮ್" ಕಥಾವಸ್ತುವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯಿಂದಲೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಗದ್ಯಕಾವ್ಯಗಳ ಮೇಲೂ ಇದರ ಪ್ರಭಾವ ಸಾಕಷ್ಟಿದೆ. "ದಶಕುಮಾರಚರಿತಮ್" ನಲ್ಲಿನ ಚಮತ್ಕಾರಪೂರ್ಣವಾದ ಕಥೆಗಳೂ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯ ಕೊಡುಗೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ದಂಡಿಯು ಭೂತಭಾಷಾಮಯಿಂ ಪ್ರಾಹ್ಲರ್ದ್ರತಾರ್ಥಿ ಬೃಹತ್ಕಥಾಮ್ ಎಂದು ಇದರ ಪ್ರಶಂಸೆಗೈದಿದ್ದಾನೆ. ವ್ಯಾಸ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯರಿಗೆ ಸಮನೆಂದು ಹೊಗಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಗುಣಾಡ್ಯನ ಗ್ರಂಥವು ಇಂದು ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ದೌರ್ಭಾಗ್ಯವೇ ಸರಿ.

ವೇತಾಲ ಪಂಚವಿಂಶತಿಃ - ಈ ಕೃತಿಯ ಕರ್ತೃವಿನ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ವೇತಾಲವು ಹೇಳಿದ 25 ಕಥೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಕೃತಿಗೆ ವೇತಾಲಪಂಚವಿಂಶತಿ ಎಂದೇ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಳು ಬೃಹತ್ಕಥಾ ಮಂಜರೀ ಮತ್ತು ಕಥಾಸರಿತ್ಸಾಗರ ದಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಇಲ್ಲಿನ ರೋಚಕಕಥೆಗಳು ಜ್ಞಾನವರ್ಧಕವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಸಿದ್ಧನೋರ್ವನು ರಾಜಾ ವಿಕ್ರಮಸೇನನ (ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಸೇನ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯ) ಹತ್ತಿರ ರತ್ನಗರ್ಭಿತವಾದ ಹಣ್ಣೊಂದನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟುತಾನು ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗಲು ರಾಜನು ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೇತಾಡುತ್ತಿರುವ ಶವವನ್ನು ಮೌನವಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷಿತ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ರಾಜನು ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದೊಡನೆಯೇ ಬೇತಾಳವು ಆ ಶವವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ಕಥೆಯೊಂದನ್ನು, ಅವನ ಮಾರ್ಗಾಯಾಸ ಪರಿಹರಿಸಲು ಹೇಳಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಹಾಕುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಮೌನವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರೆ ಅವನ ತಲೆ ಒಡೆದು ಸಹಸ್ರ ಹೋಳಾಗುವುದೆಂದು ಬೆದರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಭಾರಿಯೂ ರಾಜನು ಮೌನವನ್ನು ಮುರಿದು ಸೂಕ್ತ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿರಲು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಶವವು ತಾನಿದ್ದ ಮರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನೇತಾಡಲಾರಂಭಿಸುತ್ತದೆ. 24 ಕಥೆಗಳು ಕೊನೆಗೊಂಡ ನಂತರ ರಾಜನು ಸಿದ್ಧಪುರುಷನು ಧೂರ್ತನೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ.

ಕಿಷ್ಕಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ವಿಕ್ರಮನ ಚಾತುರ್ಯಪೂರ್ಣ ಉತ್ತರವು ಓದುಗರ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಕ್ರಮಚರಿತಂ/ಸಿಂಹಾಸನದ್ವ್ಯಾಂತಿಕಾ/ದ್ವ್ಯಾಂತಿಶತ್ ಪುತ್ಥಲಿಕಾ - ಇಂದ್ರನು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನಿಗೆ ಬಹುಮಾನರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನ ವೊಂದನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಶಾಲಿವಾಹನನಿಂದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತನಾದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಹೊಳಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಭೋಜರಾಜನು

ಹೊರತೆಗೆಸುತ್ತಾನೆ. ರಾಜನು ಶುಭ ಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಆ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ ಆ ಸಿಂಹಾಸನದ ಹದಿನಾರು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳ ಇಕ್ಕೆಲಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಗೊಂಬೆಗಳು ಮಾನವರಂತೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಗುಣ ಪರಾಕ್ರಮಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಅಂತಹ ಗುಣಗಳು ಭೋಜನಲ್ಲಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವನು ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಗೊಂಬೆಗಳು ಕಥಾರೂಪದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮನ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನೂ, ಶೌರ್ಯ ವೀರ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಒಟ್ಟು ಮೂವತ್ತೆರಡು ಕಥೆಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಕೃತಿಯ ಕರ್ತೃ ಹಾಗೂ ರಚನೆಯ ಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಪಾಠಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದು ಇವಾವುವೂ ಮೂಲಪಾಠವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿಲ್ಲ.

ಶುಕಸಪ್ತತಿ: - ಇದು ಎಪ್ಪತ್ತು ಕಥೆಗಳ ಸಂಕಲನ. ಕವಿಯ ಹೆಸರಾಗಲೀ, ದೇಶ ಕಾಲಾದಿಗಳಾಗಲೀ ತಿಳಿದು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ.ಶ. 11ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕೃತಿಯಿರಬಹುದು. ಸ್ತ್ರೀ ಓರ್ವಳು ಪತಿಯು ಪರಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತೆರಳಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪರಪುರುಷನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಮನೆಯಿಂದ ತೆರಳಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಸಾಕುಗಿಣಿಯು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅವಳು ಹೊರಟಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ತಡೆಯುತ್ತಾ ದಿನಕ್ಕೊಂದರಂತೆ 70 ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವಳು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಆಕೆಯ ಪತಿಯು ಹಿಂದಿರುಗಲು ಸುಖಾಂತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಥೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶೃಂಗಾರರಸ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿವೆ.

ಅವದಾನ ಗ್ರಂಥಗಳು - ಬೌದ್ಧ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೇ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿರುವ ಈ ಅವದಾನಗಳು ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಪುನರ್ಜನ್ಮಗಳ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿವೆ. “ಅವದಾನ” ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ವೀರೋಚಿತ ಕೃತಿಯೆಂದರ್ಥ. ಮಹತ್ತರವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳ ಕಥೆಯೆಂದೂ

ಹೇಳಬಹುದು. ಪುರುಷನೊಬ್ಬನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಅವನು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ವೀರೋಚಿತ ಕರ್ಮಗಳೇ ಕಾರಣ ಎಂಬುದನ್ನು ಇವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಳಿ ಜಾತಕಗಳು ಬುದ್ಧನ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವಧಾನಗಳೂ ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ಅವಧಾನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಅವಧಾನಶತಕ - ಈ ಕೃತಿಯ ರಚನೆಯ ಕಾಲ ಬಹುಶಃ ಕ್ರಿ.ಶ. 1ನೇ ಶತಮಾನ. ಕರ್ತೃವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ ಹೆಸರೇ ಹೇಳುವಂತೆ 100 ಕಥೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 3ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಚೀನೀ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ.

ದಿವ್ಯಾವಧಾನ - ಕೃತಿಯ ರಚನಾಕಾರನ ಬಗ್ಗೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೂಡ ಚೀನೀ ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1ನೇ ಶತಮಾನವೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಅವಧಾನಕಲ್ಪತಾ - ಇದರ ಕರ್ತೃ ಕವಿ ಕ್ಷೇಮೇಂದ್ರ. ಇವನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. 11ನೆಯ ಶತಮಾನವೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ 107 ಕಥೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಕಥೆಗಳು ಅವಧಾನಶತಕದಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಬೌದ್ಧ ಜಾತಕಾನಿ - ಭಗವಾನ್ ಬುದ್ಧನ ಪೂರ್ವಜನ್ಮಗಳ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಜಾತಕ ಕಥೆಗಳು ಸುಮಾರು ಐನೂರರಷ್ಟಿವೆ. ಈ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಬೌದ್ಧ ಕವಿಗಳನೇಕರು ಕಾವ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಾತಕಗಳನ್ನೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖವಾದವು “ಜಾತಕಮಾಲಾ” ಮತ್ತು “ಸೂತ್ರಾಲಂಕಾರಃ” ಅಥವಾ “ಕಲ್ಪನಾಮಂಡಿತಕ”.

ಭೋಜಪ್ರಬಂಧಃ - ಈ ಕೃತಿಯ ಕರ್ತೃ ಬಲ್ಲಾಳಸೇನ. ಈತ ಬಲ್ಲಾಳ ಕವಿ,

ಬಲ್ಲಾಳಮಿಶ್ರ ಎಂದೂ ಖ್ಯಾತನಾಮನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಈತನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. 16ನೆಯ ಶತಮಾನ. ಈತನ ವಾಸಸ್ಥಾನ ವಾರಣಾಸಿ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 11ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಧಾರಾನಗರದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ, ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಜನೆನಿಸಿದ ಭೋಜಮಹಾರಾಜನ ಔದಾರ್ಯ ಮತ್ತು ವಿದ್ವತ್ತುಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥವು ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಕೃತಿಯು ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭೋಜನ ಚರಿತ್ರೆಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ಭಾಗವು ಅವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದ ವಿದ್ವದ್ಗೋಷ್ಠಿಯ ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವಿನೋದವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದಾದ ಕಾಳಿದಾಸ, ಬಾಣಾದಿ ಕವಿಗಳು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈತನ ಆಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದರು ಎಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿರುವುದು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಂಜಸವೆನಿಸದಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿನ ಸಮಸ್ಯಾಪೂರ್ತಿಗಳು, ಕಾಳಿದಾಸಾದಿ ಕವಿಗಳ ಕಥೆಗಳು, ಕಾವ್ಯವಿನೋದದ ಹಾಗೂ ಮನೋರಂಜನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯುತ್ತಮವೆನಿಸಿದ್ದು ಜನಪ್ರಿಯ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ಪಂಚತಂತ್ರಂ - ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದ ಈ ಕೃತಿ ಕೇವಲ ಭಾರತ ದೇಶದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಅಶೇಷ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಅದರ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿಲ್ಲ.

ಕೃತಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಇದರ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣವು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣದ ಮಹಿಲಾರೋಪ್ಯವೆಂಬ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅಮರಕೀರ್ತಿಯೆಂಬ ರಾಜ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನ ಮಕ್ಕಳೋ ಮೂರ್ಖರು. ತನ್ನ ಮೂರ್ಖಮಕ್ಕಳನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹಾಗೂ ನೀತಿಸಂಪನ್ನರಾಗಿಸುವಂಥ ಗುರುವಿನ ಅನ್ವೇಷಣೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಸಿಕ್ಕಿದಂಥವನೇ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ. ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು

ಆರೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನೀತಿಜ್ಞರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಪಣತೊಟ್ಟ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಅವರನ್ನು ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲೇ ವ್ಯವಹಾರ ಕುಶಲಿಗಳನ್ನಾಗಿಯೂ, ಸದಾಚಾರ ನೀತಿವಂತರನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

नाहं विद्याविक्रयं शासनशतेनापि करोमि।

किन्तु त्वत्प्रार्थनासिद्ध्यर्थं सरस्वती विनोदं करिष्यामि॥

ರಾಜನು ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಘೋಷಿಸಿದಾಗ ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಾರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಆದರೆ ಸರಸ್ವತೀ ವಿನೋದಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ತಾನು ಭಲದಿಂದ ಮಾಡುವುದಾಗಿಯೂ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನು ಯಾವುದೇ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸರಸ್ವತಿಯ ಸೇವೆಗಾಗಿಯೇ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಕರ್ತೃವಾದ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇವನು ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದನೆಂದೂ, ಮೂರ್ಖ ರಾಜಪುತ್ರರನ್ನು ಬುದ್ಧಿವಂತರನ್ನಾಗಿಸುವ ಹೊಣೆ ಹೊತ್ತಾಗ ಸುಮಾರು ಎಂಭತ್ತು ವರ್ಷದವನಾಗಿದ್ದನೆಂದೂ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮ ವ್ಯವಹಾರ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನ, ಈ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿದ್ವತ್ತನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪುಟದಲ್ಲಿಯೂ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಜೀವನದ ವಿಭಿನ್ನ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅವಲೋಕಿಸುವ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವ ಜಾಣ್ಮೆ ಇವನಿಗೆ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಇತ್ತು. ಇವನು ವಿನೋದಪ್ರಿಯನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಳು ಮಹಿಳಾರೋಷ್ಯ ಎಂಬ ನಗರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ಇದಕ್ಕೆ “ಸುಂದರ ಯುವತಿಯರ ನಗರ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ನಗರವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ

ನಗರವೊಂದಕ್ಕೆ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಐದು ಭಾಗಗಳಿವೆ. ಮಿತ್ರಭೇದ, ಮಿತ್ರ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿ, ಕಾಕೋಲೂಕೀಯ, ಲಬ್ಧಪ್ರಣಾಶ ಮತ್ತು ಅಸಮೀಕ್ಷ್ಯಕಾರಿತ್ವ. ಮುಖ್ಯವಾದ ಕಥೆ ಒಂದೇ, ಆದರೂ ಅದನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಗೌಣಕಥೆಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ.

ಮಿತ್ರಭೇದ - ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿನ ಐದು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತ ಗ್ರಂಥಭಾಗವಾಗಿದ್ದು, ಗೆಳೆತನದಲ್ಲಿ ಬಿರುಕು ಮೂಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವಂಥ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು, ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂಥ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಪಿಂಗಲಕ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ರಾಜ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಒಂದು ಸಿಂಹ, ಸಂಜೀವಕ ಎಂಬ ಎತ್ತು, ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ಮಂತ್ರಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ತುಂಬಿದ್ದ ಕರಟಕ, ದಮನಕ ಎಂಬ ಎರಡು ನರಿಗಳು, ಮುಖ್ಯ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ನರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಪಟತನದಿಂದ ಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಎತ್ತಿನ ನಡುವೆ ಹಗೆತನವನ್ನು ಮೂಡಿಸಿ ಎತ್ತಿನ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೇ ಈ ಭಾಗದ ತಿರುಳು. ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಉಪಕಥೆಗಳಿವೆ.

2. ಮಿತ್ರಲಾಭ ಅಥವಾ ಮಿತ್ರಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿ - ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗ್ರೀವ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪಾರಿವಾಳ, ಲಘುಪತನಕ ಎಂಬ ಕಾಗೆ, ಹಿರಣ್ಯಕ ಎಂಬ ಇಲಿ, ಮಂಥರಕ ಎಂಬ ಆಮೆ, ಚಿತ್ರಾಂಗ ಎಂಬ ಜಿಂಕೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಾಗೆ ಮತ್ತು ಇಲಿಯ ಮಿತ್ರತ್ವ, ಮುಂದಿನ ಆಮೆ, ಜಿಂಕೆಯ ಗೆಳೆತನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಗೆಳೆತನದ ಮಹತ್ವವನ್ನು, ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನ ಬಲವನ್ನು, ಸಂಘಟನೆಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಆಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತಾ, ಮಾನವರಿಗೂ ಈ ತತ್ವವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತವೆ.

ಮಿತ್ರಲಾಭ ಅಥವಾ ಮಿತ್ರಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಈ ಭಾಗ ಬೇರೆ ಭೇದಗಳಿಗಿಂತ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನಸ್ವರೂಪದ್ದಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗೆಳೆತನವೇ ಅಪರೂಪವೆಂದೆನಿಸದಿರದು. ಕಾಗೆ ಆಕಾಶಗಾಮಿಯಾದರೆ ಇಲಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊರೆದು ಬಿಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವಂತಹುದು. ನಿಧಾನಗತಿಯ ಪ್ರಾಣಿ ಆಮೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದರೆ, ಜಿಂಕೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿದ್ದು, ಸ್ವತಃ ತಾನು ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆಹಾರವೆನಿಸಿದೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಈ ಜೀವಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೂ ವಿಭಿನ್ನ ಸಾಹಸಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತವೆ. ದುರ್ಬಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳೂ ತಮ್ಮ ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಚಾಣಾಕ್ಷತನದಿಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಇವು ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಆರು ಉಪಕಥೆಗಳಿವೆ.

3. ಕಾಕೋಲೂಕೀಯಮ್ - ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮೇಘವರ್ಣನೆಂಬ ಕಾಗೆಗಳ ರಾಜ ಮತ್ತು ಅರಿಮರ್ದನ ಎಂಬ ಗೂಬೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಯುದ್ಧ ನೈಪುಣ್ಯ ಹಾಗೂ ಶಾಂತಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಸಹಜ ವೈರಿಗಳೆನಿಸಿದ ಕಾಗೆಗಳು ಮತ್ತು ಗೂಬೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕತೆಗಳ ಮೂಲಕ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಡಪಾಯಿಗಳೆನಿಸಿದ ಕಾಗೆಗಳೇ, ಬಲಶಾಲಿಗಳಾದ ಗೂಬೆಗಳ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅವುಗಳ ಇತಿಮಿತಿಗಳನ್ನರಿತುಕೊಂಡು ಜಯಿಸುತ್ತವೆ.

ಕಾಗೆಗಳು ದುರ್ಬಲವಾದವೂ, ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆವುಳ್ಳವೂ, ಚಿಕ್ಕ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಲ್ಪಟ್ಟ ಪಕ್ಷಿಗಳಾಗಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಇದು ದಿನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಬಹುಶಃ ಒಳ್ಳೆಯತನ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಗೂಬೆಗಳು ಬಲಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಕೆಟ್ಟನಡತೆಯನ್ನು ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುವ ಇವು

ಕೆಟ್ಟತನವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. ಕಾಗೆ ಚಿರಂಜೀವಿಯ ಜಾಣ್ಮೆಯ ನುಡಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಯಗಳಿಸಿದರೆ, ಗೂಬೆ ರಕ್ತಾಕ್ಷನ ಮಾತನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ನಾಶಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಒಮ್ಮೆ ಶತ್ರುವಾಗಿದ್ದವನು ನಂತರದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೂ, ಅವನನ್ನು ಎಂದೂ ನಂಬಲೇಬಾರದೆಂಬುದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಗೂಬೆಗಳ ಗೂಡನ್ನು ಕಾಗೆಗಳು ಸುಟ್ಟುಹಾಕಿದ ಈ ಕಥೆ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳು ಉಪಕಥೆಗಳಿವೆ.

4. ಲಬ್ಧಪ್ರಣಾಶ - ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಾಗಿ ರಕ್ತಮುಖಿ ಎಂಬ ಕೋತಿ ಕರಾಲಮುಖಿ ಎಂಬ ಮೊಸಳೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಗಳಿಸಿದ ಲಾಭ ಹೇಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗೆಳೆತನದಿಂದ ನಶಿಸಿಹೋಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮೊಸಳೆಯು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಆಸೆಯನ್ನು ಈಡೇರಿಸಲು ಗೆಳೆಯನಾದ ಕಪಿಯ ಹೃದಯವನ್ನೇ ಬಯಸುವುದು ಹಾಗೂ ಜಾಣಕಪಿಯು ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನ ಕಾಪಟ್ಟವನ್ನರಿತು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಮೊಸಳೆಯ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಪಾರಾಗುವಂತಹ ಕಥಾಭಿತ್ತಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ಭಾಗ ಮೊದಲ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೇಲಿನ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿನ ಕಥೆಗಳು ಏನನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು? ಹೇಗೆ ಇರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಏನನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೆಂಬುದನ್ನು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳ ಮೂಲಕ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಭಾಗ ಹ್ರಸ್ವವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹನ್ನೊಂದು ಉಪಕಥೆಗಳಿವೆ.

5. ಅಸಮೀಕ್ಷ್ಯಕಾರಿತ್ವ (ಅಪರೀಕ್ಷಿತಕಾರಕ) - ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಆಲೋಚಿಸದೆ ಮಾಡಿದಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳು ಹೇಗೆ ಅನರ್ಥಕಾರಕವೆಂಬುದನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ಹಾಗೂ ಅವಳು ಸಾಕಿದ ಮುಂಗುಸಿಯ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ

ಪರಿಚಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಂಗುಸಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಿಯ ಮಗುವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದಾಗ್ಯೂ ಅದನ್ನು ಗುರುತಿಸದ ಅವಳು ಮುಂಗುಸಿಯನ್ನು ಕೊಂದು ಆಮೇಲೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುವ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಇದು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

ನಾಲ್ಕನೇ ಭಾಗದಂತೆ ಕೊನೆಯ ಈ ಅಸಮೀಕ್ಷ್ಯಕಾರಿತ್ವ ಎಂಬ ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಏನನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೆಂಬುದನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿದಂತಿದೆ. ಸತ್ಯಶೋಧನೆ, ತಾಳ್ಮೆ, ಆತುರದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ನಿರ್ಧಾರಗಳ ಕಟ್ಟು ಪರಿಣಾಮ, ಗಾಳಿಗೋಪುರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಬಾರದೆಂಬ ತತ್ವಾದಿಗಳು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಹಿಂದಿನ ಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳೇ ಪಾತ್ರವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾನವರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾರೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಉಪಕಥೆಗಳಿವೆ.

ಪಂಚತಂತ್ರದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರ, ಆಯುರ್ವೇದಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಪುರಾಣ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತ, ಪ್ರಾಚೀನ ನೀತಿಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವವಾದ ಅನೇಕ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲದೆ ಸ್ವತಃ ಕವಿಯಿಂದ ವಿರಚಿತಗೊಂಡ ಅನೇಕಾನೇಕ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಇದು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಎರಡು ಮೂರು ಬಾರಿ ಪುನರಾವರ್ತಿತವಾದುದನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಪಂಚತಂತ್ರದ ಭಾಷೆಯು ಬಹು ಸರಳವಾಗಿದೆ. ವಾಕ್ಯವಿನ್ಯಾಸ ಕಠಿಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಕಥಾನಕವನ್ನು ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಉಪದೇಶಾತ್ಮಕ ಸೂಕ್ತಿ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಸುಲಲಿತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉಪನಿಬದ್ಧವಾದ ಈ ಕೃತಿ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೂ, ಪ್ರಥಮತಯಾ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಿಗೂ ಒಂದು ವರದಾನವಾಗಿರುವುದೆಂದರೆ

ಉತ್ತೇಕ್ಷೆಯೆನಿಸಲಾರದು.

अधीते य इदं नित्यं नीतिशास्त्रं शृणोति च।
न पराभवमाप्नोति शक्रादपि कदाचन ॥

ಈ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಯಾರು ನಿತ್ಯವೂ ಓದುವರೋ ಅಥವಾ ಕೇಳುವರೋ, ಅವರಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಇಂದ್ರನಿಂದಲೂ ಸೋಲಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಶ್ಲೋಕ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತದೆ.

ಪಂಚತಂತ್ರದ ನಾಲ್ಕು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂಸ್ಕರಣಗಳು ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಸಂಸ್ಕರಣವು “ತಂತ್ರಾಖ್ಯಾಯಿಕಾ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮೂಲಸ್ಥಾನ ಕಾಶ್ಮೀರ. ನಾಲ್ಕು ಸಂಸ್ಕರಣಗಳು ಇಂತಿವೆ. 1. ಪಹಲವೀ ಭಾಷೆಯ ಅನುವಾದ, ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. 2. ಇದು ಗುಣಾಡ್ಯನ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಮೂಲ ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. 3. ತಂತ್ರಾಖ್ಯಾಯಿಕಾ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಜೈನ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ. 4. ದಕ್ಷಿಣದ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಮೂಲರೂಪವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಿನ್ನ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಇದರ ಸಂಸ್ಕರಣವೂ ಇದರ ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಪಂಚತಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿರುವಂತಹ ವಿಚಾರಗಳು

ರಾಜಧರ್ಮ - ಇದು ನೇರವಾಗಿ ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಪಠ್ಯಭಾಗ ವೆನಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರಾಜಧರ್ಮದ ವಿಚಾರಗಳಿವೆ. ಮಿತ್ರಭೇದದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿ ಪದವಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ, ದಮನಕ ನರಿಗೆ, ಕರಟಕ ನರಿಯು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಾ, ರಾಜನ ಬಹುಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪರ್ವತಕ್ಕೂ ಹಾಗೂ ವಿಷಸರ್ಪಕ್ಕೂ

ಹೋಲಿಸುತ್ತದೆ.

दुराराध्या हि राजानः पर्वता इव सर्वदा।

व्यालाकीर्णाः सुविषमाः कठिना दुष्टसेविताः॥ 1-68

ಸಿಂಹ ವ್ಯಾಘ್ರಾದಿ ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳಿಂದಲೂ, ಕಲ್ಲುಮುಳ್ಳುಗಳಿಂದಲೂ ಎತ್ತರ ತಗ್ಗುಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ ದುರ್ಗಮ ಪರ್ವತವನ್ನೇರುವುದು ಹೇಗೆ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವೋ, ಅಂತೆಯೇ ದುಷ್ಟರೂ, ಕಪಟಿಗಳಿಂದಲೂ ಸುತ್ತವರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ರಾಜನನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವುದು ಅಷ್ಟೇ ದುಷ್ಕರವೆಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ -

ಸಿಂಹ ಹಾಗೂ ಮೊಲದ ಕತೆಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ರಾಜನಾದವನು ಗೋಪಾಲಕನು ಗೋಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹಾಲನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಹಾಗೆ ತನ್ನ ಒಳ್ಳೆಯ ಗುಣಗಳ ಸದ್ಭಳಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಧನವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ.

गोपालेन प्रजाधेनोर्वित्तद्रुध शनैः शनैः।

पालनात्पोषणाद् ग्राह्यं न्याय्यां वृत्तिं समाचरेत्॥ 1-24

ಮಿತ್ರಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ ಚಿತ್ರಗ್ರೀವ ಎಂಬ ಪಾರಿವಾಳವು ತನ್ನ ಸಹಚರರನ್ನು ಮೊದಲು ಬಂಧಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ ತನ್ನನ್ನು ನಂತರ ಬಿಡಿಸುವಂತೆ ಆಪ್ತ ಇಲಿಯಲ್ಲಿ ವಿನಂತಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ರಾಜಧರ್ಮವನ್ನು ಮೆರೆಯುತ್ತದೆ.

ರಣತಂತ್ರಃ - ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ "ಕಾಕೋಲೂಕೀಯ" ತಂತ್ರವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅವಗಾಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಗೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಗೂಬೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕಥಾಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ

ರಣತಂತ್ರವನ್ನು ಶ್ಲಾಘಿಸಲೇಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಶತ್ರು ಆದವನು ಸತ್ಯಸಂಧನೂ, ಧಾರ್ಮಿಕನೂ, ಬಲಿಷ್ಠನೂ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಸಂಧಿ; ಅಧಾರ್ಮಿಕನೂ, ಲೋಭಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ; ದುಷ್ಟನೂ, ಬಲಿಷ್ಠನೂ ಆಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪಲಾಯನವಾದ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಈ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಷೇಹ ಅಥವಾ ಮಿತ್ರತ್ವ - ಪಂಚತಂತ್ರದ ಮೊದಲೆರಡು ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಈ “ಮಿತ್ರಂ” ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಂತೆಯೇ ರಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಿತ್ರಭೇದದಲ್ಲಿ ಅಸಹಜ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಒಡೆಯುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದರೆ, ಮಿತ್ರಸಂಪ್ರಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಮೈತ್ರಿಯನ್ನು ಸಾಫಲ್ಯ-ಗೊಳಿಸುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬುದ್ಧೇಃ ಮಹತ್ವಂ - ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಘೋಷಿಸುವ ವಿದ್ಯೆಗಿಂತಲೂ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಪ್ರಧಾನವೆಂದು ಸಾರುವಂತಹ ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

वरं बुद्धिर्न सा विद्या विद्याया बुद्धिरुत्तमा।

बुद्धिहीना विनश्यन्ति यथा ते सिंहकारकाः॥

(अपरीक्षितकारकम्-लोभाविष्टचक्रधर कथा) 36ನೇ ಶ್ಲೋಕ

ಹೀಗೆ ಈ ತಂತ್ರಗಾರಿಕೆಯ ಪಟ್ಟಿ ವಿಸ್ತೃತವಾಗುತ್ತಲೇ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಅಂತೆಯೇ ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಯಾದರೂ, ಇಂದಿನ ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ಕಾಲಮಾನಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲುವ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕೃತಿಯೆಂದು ಘಂಟಾಘೋಷವಾಗಿ ಸಾರಬಹುದು.

ಹಿತೋಪದೇಶಃ

हितः-हितावहः उपदेशः हितोपदेशः अथवा हित उपदेशो

ಯತ್ರಾಽಸೌ ಹಿತೋಪದೇಶ ಎಂಬ ವಿಗ್ರಹವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಈ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬಹುದು.

“ಪಂಚತಂತ್ರ”ದ ವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಜನಪ್ರಿಯ ಗ್ರಂಥವೇ ಈ ಹಿತೋಪದೇಶ. ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವಿನ (ಈ ಕೃತಿಯ ಸಂಗ್ರಹಕಾರನ) ಹೆಸರು ನಾರಾಯಣ ಎಂದೂ, ರಾಜಾ ಧವಳಚಂದ್ರನು ಅವನ ಆಶ್ರಯದಾತನೆಂದೂ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ.

श्रीमान्धवलचन्द्रोऽसौ जीयान्माण्डलिको रिपून्।

येनाऽयं संग्रहो यत्नाल्लेखयित्वा प्रचारितः॥

ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃವು ತನ್ನ ಈ ಕೃತಿಗೆ ಪಂಚತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥ ಆಧಾರವೆಂದು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

पञ्चतन्त्रात्तथान्यस्माद्ग्रन्थादाकृष्य लिख्यते।

ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಲಾಭ, ಸುಹೃದ್ಭೇದ, ವಿಗ್ರಹ, ಸಂಧಿ - ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಿದ್ದು, ಪಂಚತಂತ್ರದ 5 ಭಾಗಗಳೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾವಿಷ್ಟವಾಗಿವೆ.

ಬಾಲಕರಿಗೆ ನೀತಿಯ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕಥೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಕೊಡುವುದೇ ಹಿತೋಪದೇಶದ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

कथाच्छलेन बालानां नीतिस्तदिह कथ्यते।

ಈ ಉದ್ದೇಶವಂತೂ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಫಲವಾಗಿದೆ.

ಮಿತ್ರಲಾಭ ಎಂಬ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಕರಣದ ‘ಕಥಾಮುಖಂ’ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥರಚನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಂದರ್ಭವೊಂದನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭಾಗೀರಥೀ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರವೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಂದು ನಗರವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಗುಣಶಾಲಿಯಾದ ಸುದರ್ಶನನೆಂಬ ರಾಜನಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಅವನು ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬಾಯಿಂದ ಎರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದವನಾದನು. ಅದರ ಸಾರಾಂಶವಿಷ್ಟೇ ಆಗಿತ್ತು - ಅನೇಕ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಪರೋಕ್ಷ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವನ್ನಾಗಿಸುವಂತಹ “ಶಾಸ್ತ್ರ” ವೇ ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣು, ಯಾರ ಬಳಿ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬ ಕಣ್ಣು ಇರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಆ ಮನುಷ್ಯನು ಅಂಧನೇ ಸರಿ!

अनेकसंशयोच्छेदि परोक्षार्थस्य दर्शकम्।

सर्वस्य लोचनं शास्त्रं, यस्य नाऽस्त्यन्ध एव सः॥

ಮತ್ತೊಂದು ಶ್ಲೋಕದ ಸಾರ - ಯೌವನ, ಧನಸಂಪತ್ತು, ಪ್ರಭುತ್ವ, ಅಜ್ಞಾನ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೂ ಅನರ್ಥವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು. ಅಂತಹುದರಲ್ಲಿ ಈ ನಾಲ್ಕೂ ಯಾರಲ್ಲಿ ಮೇಳೈಸಿರುತ್ತದೆಯೋ, ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಏನಿರುತ್ತದೆ?

ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿದ ರಾಜ ಸುದರ್ಶನನು, ತನ್ನ ಪುತ್ರರು ಮೂರ್ಖರೂ, ಕುಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತಹವರೂ ಆಗಿರುವ ರೆಂಬುದನ್ನು ಮನಗಂಡು ಈ ರೀತಿ ಯೋಚಿಸಲಾರಂಭಿಸುತ್ತಾನೆ.

कोऽर्थः पुत्रेण जातेन, यो न विद्वान्न धार्मिकः ...

ಯಾವ ಪುತ್ರನು ವಿದ್ವಾಂಸನೂ, ಗುಣಶಾಲಿಯೂ, ಧರ್ಮಾತ್ಮನೂ, ವಶವರ್ತಿಯೂ ಆಗಿರುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವರುಗಳು ಇರುವುದೇ ವೃಥಾ. ನನ್ನ ಈ ಪುತ್ರರನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿ ಗುಣಶಾಲಿಗಳನ್ನಾಗಿಸಲಿ? ಈ ರೀತಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಲೇ ಪಂಡಿತರ ಸಭೆಯನ್ನು ಕರೆಸಿ ತನ್ನ ಪುತ್ರರನ್ನು ಗುಣವಂತರನ್ನಾಗಿಯೂ, ವಿದ್ಯಾವಂತರನ್ನಾಗಿಯೂ ಮಾಡುವಂತೆ

ಕೋರುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಆ ಪಂಡಿತರುಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯಂತೆ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.

ದೇವ! महाकुलसम्भूता एते राजपुत्राः, तन्मया नीतिं ग्राहयितुं शक्यन्ते।

ರಾಜಪುತ್ರರು ಉಚ್ಚಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿರುವರಾದ್ದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿ ಯೋಗ್ಯರನ್ನಾಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನ ಈ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳೊಳಗಾಗಿ ಪಂಡಿತರನ್ನಾಗಿಸುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತನಾದ ರಾಜನು ತನ್ನ ಪುತ್ರರನ್ನು ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನ ವಶಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನು ಹೇಳುವಂತೆ, ಬಾಲಕರುಗಳ ಹೃದಯ ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಹೊಸ ಘಟದಂತೆ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೊಸ ಘಟದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿದ ರೇಖೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಘಟವು ಒಡೆದುಹೋಗುವವರೆಗೂ ಮಾಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಬಾಲಕರ ನಿರ್ಮಲ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶದದ್ವಾರಾ ನೀಡಿದ ಶುಭಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಕೂಡಾ ಜೀವನಪರ್ಯಂತ ದೂರವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನಾದ ನಾನು ಬಾಲಕರಿಗೆ ಮನೋರಂಜಕವಾದ ನೀತಿಯುಕ್ತವಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಅವರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನಾನು ನೀತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಪಂಚತಂತ್ರ ಮಹಾಭಾರತಾದಿ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕಲೆಹಾಕಿ ಮಿತ್ರಲಾಭಾದಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಿತಗೊಳ್ಳುವ, ಈ “ಹಿತೋಪದೇಶ” ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಬಹುಶಃ ಈ ಉಪಲಭ್ಯ ಮಾಹಿತಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನೇ ಈ ಹಿತೋಪದೇಶದ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಬಹಳ ಕಾಲದವರೆಗೆ ನಂಬಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ

ಡಾ|| ಪೀಟರ್‌ಸನ್ ಎಂಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹಿತೋಪದೇಶದ ಕರ್ತೃ ನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತನೆಂದೂ ಈ ಹಿಂದೆ ಭಾವಿಸಿದಂತೆ ವಿಷ್ಣುಶರ್ಮನಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎಂ.ಆರ್. ಕಾಲೆಯವರು ಈ 'ಹಿತೋಪದೇಶ'ದ ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ (1ನೇ ಮೇ 1896) ಗ್ರಂಥಕಾರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕನ್ನು ಚೆಲ್ಲಿದ ಡಾ|| ಪೀಟರ್‌ಸನ್ ಅವರನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿ ತಮ್ಮ ಕೃತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಹಿತೋಪದೇಶದ (ನಿರ್ಮಾಣದ ಸಮಯ) ರಚನೆಯ ಕಾಲ

ಹಿತೋಪದೇಶದ ಸಂಕಲನಕಾರನಾದ ನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತ ಯಾವಾಗ ಇದ್ದ? ಯಾವಾಗ ಇದರ ರಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಪುಷ್ಟ ಪ್ರಮಾಣವು ಲಭಿಸಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕೃತಿಯ ನೇಪಾಲೀ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಸಮಯ ಕ್ರಿ.ಶ. 1373. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲೇ ರಚಿತವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಈ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಪರಿಗಣಿಸುವುದಾದಲ್ಲಿ, ಬಹುಶಃ ಹತ್ತು-ಹನ್ನೆರಡನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹಿತೋಪದೇಶ ರಚಿತವಾಗಿರಬಹುದು. ಗ್ರಂಥಕರ್ತನು ಮಾಘನ ಶಿಶುಪಾಲವಧಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡ ಅನೇಕ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಮಾಘನ ನಂತರದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಈ ಕೃತಿಯು ರಚಿತಗೊಂಡಿತೆಂದು ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಈ ಗ್ರಂಥ ವಿಕ್ರಮ ಸಂವತ್ಸರ 700ರ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೆಲ್ಲೋ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಮಾಹಿತಿ ಲಭ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಚಾಣಕ್ಯ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿರುವ ಸುಮಾರು 679 ನೀತಿವಿಷಯಕ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಕೃತಿಕಾರನು ನಾರಾಯಣ ನಾಮಧೇಯನಾಗಿದ್ದರೂ ಶಿವನ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದ ಗ್ರಂಥಾರಂಭ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಶೈವನಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಹಿತೋಪದೇಶದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

ಈ ಹಿತೋಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಪುರಾಣ, ಇತಿಹಾಸಾದಿ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ನೀತಿ ಮತ್ತು ವ್ಯವಹಾರ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಸುಭಾಷಿತಗಳನ್ನು ಕಥಾಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲೇ ಔಚಿತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಓದುಗರಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಸುಮಧುರ ಸುಭಾಷಿತಗಳ ರಸಾಸ್ವಾದವೂ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜನೀತಿ ಹಾಗೂ ವ್ಯವಹಾರದ ಸೂಕ್ಷ್ಮತಮ ಗೂಢ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮಾಡುವಂಥ ಪ್ರೌಢ ಜ್ಞಾನವೂ ಅದರಿಂದ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದ್ದು ಆಬಾಲವೃದ್ಧರಿಗೆ ಸಮಾನರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಿತವನ್ನು ಉಪದೇಶವನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯು ಸರಳ ಮತ್ತು ಸುಬೋಧ. ಇದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾನ್ಯಜ್ಞಾನವೂ ಕೂಡ, ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅರಿಯಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಪರಿಕ್ಷಾರ್ಥಿಗಳಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಇತರ ಬಾಲಕರಿಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯತೆ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಿತೋಪದೇಶದ ಮಹತ್ವ

ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬುದು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಜ್ಞಾನನೇತ್ರವಷ್ಟೇ! ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವಿರುತ್ತದೆ.

ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಕಲೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಎಲ್ಲಾ ಪುರಾಣ, ವೇದ, ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಪಾರಲೌಕಿಕ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ ನೀತಿಪ್ರಧಾನ ಸುಭಾಷಿತಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತವೆ. ನೀತಿಪ್ರಧಾನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳು ಕೇವಲ ಸೂತ್ರಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೂ ಸಿದ್ಧಾಂತಾತ್ಮಕವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳಷ್ಟೇ ಕಥಾರೂಪದಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಆ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪೈಕಿ ಹಿತೋಪದೇಶವೂ ಒಂದಾಗಿದ್ದು, ಆಬಾಲವೃದ್ಧರಾದಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮುದಗೊಳಿಸುವ, ಸುಲಭವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಕಥಾಗುಚ್ಛವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆನಿಸಿದೆ.

ಹಿತೋಪದೇಶದ ಸ್ಕೂಲ ಪರಿಚಯ

ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಿವೆ. ಮಂಗಳಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾದೇವನನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದರ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳು ಮಿತ್ರಲಾಭ, ಸುಹೃದ್ಭೇದ, ವಿಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಸಂಧಿ.

ಮಿತ್ರಲಾಭ - ಬುದ್ಧಿವಂತರೂ, ನಿಷ್ಠಾವಂತರೂ ಆದ ಸ್ನೇಹಿತರು ಬಡವರೇ ಆಗಿದ್ದರು, ಸ್ನೇಹಿತರ ಉತ್ಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣಕರ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆಂಬ ಸಂದೇಶವಿದೆ. ಸಜ್ಜನರು ಸನ್ನಿಹಿತನನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಿತ್ರ ಸಂತೋಷ-ದುಃಖಗಳೆರಡನ್ನೂ ಭರಿಸುವ ಪಾತ್ರೆಯಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತಾನೆ. ಪದಗಳು ಗೆಳೆಯನನ್ನು ಸೂಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಅವನ ನಡತೆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿನ ತನ್ಮಯತೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳು ಅವನನ್ನು ಗೆಳೆಯನೆಂದು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರವೊಂದನ್ನು ಈ ತಂತ್ರ ಪ್ರಚುರಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಗದ್ಯಭಾಗ ಮತ್ತು ಇನ್ನೂರ ಹದಿಮೂರು

ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ.

ಸುಹೃದ್ಭೇದ - ಅತ್ಯಂತವಾದ ಗೆಳೆತನವೂ ಕೂಡ ಕ್ರೂರಿಗಳು ಹಾಗೂ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚಿನ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳವರೂ ಆದ ಜನರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮುರಿದುಬೀಳುತ್ತದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ತಪ್ಪು ಮಾಹಿತಿ ಗೆಳೆಯರಿಬ್ಬರ ಮಧ್ಯೆ ಕಂದಕವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಸರಿ-ತಪ್ಪುಗಳ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ವಿವೇಚನಾರಾಹಿತ್ಯ ದುಡುಕು ನಿರ್ಧಾರ ಕೂಡ ಗೆಳೆತನಕ್ಕೆ ಮಾರಕವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಗದ್ಯಭಾಗ ಮತ್ತು ಒಂದು ನೂರ ಎಂಭತ್ತೆರಡು ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ.

ವಿಗ್ರಹ - ಯುದ್ಧ ಒದಗಬಹುದಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಲೋಭ, ಪರರನ್ನು ಖಂಡಿಸುವುದು, ದುಷ್ಟರ ಸಂಪರ್ಕ ಮತ್ತು ಅವರ ವ್ಯವಹಾರದ ಕ್ರಮ, ಕ್ರೂರಿಯೂ, ಕೃತಘ್ನನೂ ಆದ ಒಡೆಯ, ದುರ್ಬಲ ಸೈನ್ಯ, ಕ್ಷೀಣ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕವೆಂಬುದನ್ನು ಅನೇಕಾನೇಕ ಕಥೆಗಳ ಮೂಲಕ ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಗದ್ಯಭಾಗ ಮತ್ತು ಒಂದು ನೂರ ಐವತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಸಂಧಿ - ಸತ್ಯಸಂಧರು, ಗುಣವಂತರು, ಬಲಶಾಲಿಗಳು, ಜಯಶಾಲಿಗಳು, ಅನೇಕ ಸಹೋದರರುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವರು ಮೊದಲಾದ ಏಳು ವಿವಿಧ ರೀತಿಯ ರಾಜರುಗಳೊಡನೆ ಸಂಧಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಿರುತ್ತಾನೆ. ಬಾಲಕ, ವೃದ್ಧ, ರೋಗಗಸ್ತ, ಬಂಧುಬಾಂಧವರಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತನಾದವ, ಭೀರು ಸ್ವಭಾವದವ ಮೊದಲಾದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಬಗೆಯ ರಾಜರೊಡನೆ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೇ ಕೇವಲ ಯುದ್ಧವನ್ನೇ ಘೋಷಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಪಾಲ,

ಉಪಹಾರ, ಸಂತಾನ, ಸಂಗತವೇ ಮೊದಲಾದ ಹದಿನಾರು ಬಗೆಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ಕಥೆಗಳಿವೆ. ಗದ್ಯಭಾಗ ಮತ್ತು ಒಂದು ನೂರ ನಲುವತ್ತೊಂದು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಪಂಚತಂತ್ರ ಹಾಗೂ ಹಿತೋಪದೇಶದ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೆಲವೊಂದು ಪಾತ್ರಗಳು ಅನ್ವರ್ಥಕ ಹೆಸರನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತವೆ. ವೇಗವಾಗಿ ಹಾರುವ ಕಾಗೆಯನ್ನು “ಲಘುಪತನಕ” ಎಂದು ಕರೆದರೆ, ಮಂದಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಿಸುವ ಆಮೆಯನ್ನು ಮಂಥರ ಎಂದು ನಿರ್ದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಪಟಬುದ್ಧಿಯ ನರಿ ಕುದ್ಲಬುದ್ಧಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಚಾಣಾಕ್ಷ ಕಾಗೆ ಸುಬುದ್ಧಿ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ನವಿಲಿಗೆ ಚಿತ್ರವರ್ಣ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಿದರೆ ಮಂತ್ರಿಯು ಸರ್ವಜ್ಞ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ಮಗಧ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಅರಣ್ಯದ ಹೆಸರೇ ಧರ್ಮಾರಣ್ಯ. ಹೀಗೆ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರಗಳೂ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತ ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಹಿತೋಪದೇಶದ ಭಾಷೆ-ಶೈಲಿ

ಹಿತೋಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣಿ ಹಾಗೂ ಕೃದಂತಗಳ ಪ್ರಯೋಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಭಾಷೆ ಸುಲಲಿತವಾಗಿದ್ದು ಸರಳಶೈಲಿ ಕಥೆಗೂ ಉಪದೇಶಕ್ಕೂ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ.

ಪಂಚತಂತ್ರದಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯಗಳ ಮಿಶ್ರಣವೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವಕಾಶವಿರುವೆಡೆಯೆಲ್ಲಾ ನೀತಿಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಸೇರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಕವಿಯು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮೂಲಗಳಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರಬಹುದಾದ ಸುಮಾರು ಹದಿನೇಳು ಹೊಸ ಕಥೆಗಳು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸ ಮಾಘಾದಿ ಕವಿಗಳ ಪದ್ಯಗಳೂ ಉದಾಹೃತಗೊಂಡಿವೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಹಲವಾರು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕವಿಯೇ

ರಚಿಸಿರುತ್ತಾನೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರೋ. ಕೀತ್ ಸ್ವಪ್ನಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ರೋಚಕ, ಸರಳ, ಸುಂದರ, ಸುಬೋಧ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಕವಿಯ ನಿರರ್ಗಳ ಪದ್ಯರಚನಾಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಕೃತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ.

ಗ್ರಂಥದ ಪಾಠಾಂತರಗಳು - ಹಿತೋಪದೇಶದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಾಠಾಂತರಗಳು ಲಭ್ಯವಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತೃತ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಏಳುನೂರ ನಲುವತ್ತೊಂಭತ್ತು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಕಂಡುಬಂದರೆ ಚಿಕ್ಕ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಆರುನೂರ ಐವತ್ತೈದು ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. 'ವಿಲ್‌ಕಿನ್ಸ್' ಇಂದ ಅನುವಾದಗೊಂಡ ಪ್ರಥಮ ಹಿತೋಪದೇಶದ ಹೊತ್ತುಗೆ ಒಂಭತ್ತು ಕಥೆಗಳನ್ನು, ಎರಡು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯದು ಹತ್ತು ಕಥೆಗಳನ್ನು, ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಹದಿನಾರು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

ನಾಗರಿ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಮೊದಲ ಸಂಸ್ಕೃತಗ್ರಂಥ ಎಂಬ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆಯೂ ಹಿತೋಪದೇಶಕ್ಕೆ ಲಭಿಸಿದೆ. ವಿಲಿಯಮ್‌ಕ್ಯಾರೆ (William Carey) ಎಂಬುವರು 'ಸೇರಂ ಪೋರ್' (Serampore) ನಲ್ಲಿ 1803ರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೀರಿಕಾ ಭಾಗವನ್ನು ಹೆನ್ರಿ ಕೋಲ್‌ಬ್ರೂಕೇ (Henry Colebrooke) ಎಂಬುವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. (Serampore - ಶ್ರೀರಾಮಪುರ, ಸೇರಾಂಪುರ ಇತ್ಯಾದಿ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಈ ನಗರ ಹೂಗ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಸೇರಿದ ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ ದೇಶದಲ್ಲಿದೆ).

ಗ್ರಂಥದ ಮಹಿಮೆ

ಕವಿಯು ಭರತವಾಕ್ಯದಂತೆ ತೋರಿಬರುವ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಸುಖವನ್ನು ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ನಂತರದ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಈ ಗ್ರಂಥ

ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದೆಂಬ ಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಪ್ರಾಲೇಯಾಡ್ರೆ: ಸುತಾಯಾ: ಸಂಧಿಭಾಗ: | 141ನೇ ಶ್ಲೋಕ

ಪಾರ್ವತಿಯ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಶೇಖರನು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ವಿರಾಜಮಾನ ನಾಗಿರುವನೋ, ಎಲ್ಲಿಯತನಕ ಮೋಡದಲ್ಲಿನ ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ನಿವಸಿಸುವಳೋ, ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಕಾಡಿಚ್ಚಿನಂತೆ ಕಾಣುವ, ಸೂರ್ಯರೂಪಿ ಕಿಡಿಗಳನ್ನು (ಜ್ವಾಲೆಯನ್ನು) ಹೊಂದಿರುವ ಮೇರು ಪರ್ವತವಿರುವುದೋ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾರಾಯಣಪಂಡಿತನಿಂದ ಕೃತ “ಹಿತೋಪದೇಶ”ವೆಂಬ ಕಥೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪ್ರಚಲಿತಗೊಳ್ಳಲಿ.

ನಾರಾಯಣಪಂಡಿತನ ಈ ಆಶಯ, ಹಾರೈಕೆ ಬರೀ ಹಾರೈಕೆಯಾಗದೆ ಅಕ್ಷರಶಃ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ

ಮಮ್ಮಟನು ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆರು ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ಕಾವ್ಯಂ ಯಶಸೇಽರ್ಥಕೃತೇ ವ್ಯವಹಾರವಿಧೇ ಶಿವೇತರಕ್ಷತಯೇ |

ಸದ್ಯ: ಪರಿನಿವೃತ್ತಯೇ ಕಾಂತಾಸಮ್ಮಿತತಯೋಪದೇಶಯುಜೇ | 1-3

ಅವುಗಳು ಯಶಸ್ಸು, ಧನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ, ವ್ಯವಹಾರ ಕೌಶಲ್ಯ, ದುಃಖದ ನಾಶ, ಪರಮಾನಂದದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಮತ್ತು ಕಾಂತಾ ಸಮ್ಮಿತ ಉಪದೇಶದ ಕ್ರಮ. ಈ ಆರರಲ್ಲಿ ಮಮ್ಮಟನು ಕೃತಿಯನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವ ಅನಂದವನ್ನೇ ಪರಮ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವೆಂದು ಒಪ್ಪುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೆಯೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಈ ಜನಪ್ರಿಯ ಹಾಗೂ

ನೀತಿಬೋಧಕ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಓದುವುದರಿಂದ ಅಲೌಕಿಕ ಆನಂದವು ಲಭಿಸುವುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಉತ್ತೇಜ್ಜೆಯೂ ಇರದು. ಈ ಕಥೆಗಳು ನಮ್ಮನ್ನು ಬೇರೊಂದು ಜಗತ್ತಿಗೇ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತವೆ.

ಉಪದೇಶದ ಕ್ರಮದಲ್ಲೂ ಪ್ರಭುಸಮ್ಮಿತ, ಮಿತ್ರಸಮ್ಮಿತ ಹಾಗೂ ಕಾಂತಾಸಮ್ಮಿತ ಎಂಬ ಮೂರು ಬಗೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಿತ್ರಸಮ್ಮಿತದ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳನ್ನು ಓದಲು ಅಥವಾ ಕೇಳಲು ಆರಂಭಿಸಿದರೆ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಪುಲ್ಲಗೊಂಡು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ನೀತಿಯನ್ನು ವ್ಯವಹಾರ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಓದುಗನ ಅರಿವಿಗೆ ಬಾರದೆಯೇ ಸುಲಭವಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುತ್ತದೆ.

ಆಂಗ್ಲ ದಾರ್ಶನಿಕ ಕಾಲ್‌ರಿಜ್ (ಕಾಲ್‌ರಿಜ್) ಎಂಬ ಪ್ರತಿಭಾಸಂಪನ್ನ ಕವಿಯು, ವಿಶ್ವದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಅಂದರೆ ಪುಷ್ಪಗಳು, ವೃಕ್ಷಗಳು, ಪಶುಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತಗೊಂಡ ಮೂಲತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾನವರು ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಕಥಾಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ ಫಲಪ್ರದವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಸಾರಬಹುದು. ಕಥೆಗಳು ನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದರಿಂದ ನೀತಿಬೋಧಕ ಕಥೆಗಳೂ ಹೌದು. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಕಥೆಗಳೂ ಹೌದು. ಮೂಲತಃ ಅರಸು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮಾಡಿರುವ ಉಪದೇಶದ ಭಾಗವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವೂ ಹೌದು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೇಳುವುದಾದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವ ಜಗತ್ತಿನ ಹಲವು ಹತ್ತು ಮುಖಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ತತ್ವವನ್ನು ಅರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಎಲ್ಲಾ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ಕೈದೀವಿಗೆಯಂತಿವೆ.

Kathasahitya

Popular Tales and Fables

Introduction

Like the records left behind by the various nations of ancient times, India too has given to us from ancient times a valuable record of literature; India's uniqueness lies in its wealth of poetic literature, the like of which has not been produced by any other ancient nation in the world.

Fables and tales form an important part of the literature in Sanskrit and the type goes back to a very early stage in the history of Sanskrit literature. The Vedic literature is full of tales about men and gods and also about animals and birds. The Buddhistic literature is very rich in this sort of composition. The great Itihasas and Puranas contain most of the tales (katha grantha) and fables (pashupakshi katha). But tales and fables developed into a separate category of literary type at a later stage. We do not know when tales were written as independent works. They must have been current even in the time of the Rigveda, since

there are indications of, and allusions to, such tales in the Rigvedic poetry; no one will make such an allusion unless the tales were well known to the people. It is said that such tales and fables migrated from India to the west.

The origin of Indian fable literature must be traced back to the earliest times in the life of Vedic Indians. The tales current among the people were later on used for a definite purpose, and the didactic fable became a mode of inculcating useful knowledge. The Rigveda Samhita contains the most ancient suggestions regarding fables, available abundantly in the Brahmanas and the Upanishads. We can see animals represented as talking and behaving like men. Sarama, a bitch, preaches panis, the misers to give alms. Panis call sarama as friend and sister which alludes to the intimacy with the living beings. This is the root of story telling tradition. The Samvada sukta of the Rigveda is wellknown for containing amazing fables and narratives. The Pururava-Urvashi samvada, Yama-Yami samvada, Sarama-Pani samvada are among the popular hymns that allude

to the origin of fables and didactic narratives. Rigveda contains stories of man and fish, Indra's metamorphoses into birds Marakata and Kapinjala. In the tenth mandala of the Rigveda, we come across how a monkey happens to become a favourite of Indra. In addition to these stray references, the general invocations, contained in various hymns, also put forth many sententious and amusing stories concerning different deities. Indications of such didactic fables are generally available in the Riksamhita. A detailed description of these narratives is available in the Nirukta of Yaska, Bruhaddevata of Shounaka, the commentary of Katyayanasarvanukramani composed by Sadgurushishya and accordingly in Sayana's expositions of the vedas. After Sayana, Dyaadviveda a scholar from Gujarat studied all the narratives, scattered throughout the vedic corpus, composes a highly meritorious text, entitled Nitimanjari. This collection of vedic narratives and their teachings, as the original historic source of kathanaka , is a great achievement in the literary arena.

The Chandogya upanishad, affiliated to the Samaveda, depicts some upakhyanas more vividly. In the first chapter, is related the beautiful narrative regarding dogs, reciting mantras and howling for food. Further, in the fourth chapter, two flamingos converse with each-other with the beginning of the narrative of the grandsons of Janashruta and sage Raikva, with his cart. The 5th, 7th and 8th sections of this chapter deal with the young Satyakama, being instructed by a bull, a flamingo and an aquatic bird respectively. Such texts and dialogues may be taken as the precursors, so far as fables are concerned.

The great classic Mahabharata is virtually an encyclopaedia of ancient India has several legends as episodes. Yayati upakhyana, legend of Chyavana and Sukanya, Nalopakhyana, Savitryupakhyana are some of them. As regards the fables, parables and moral and didactic stories, the Mahabharata can be said to be the repository of them. There are hundreds of fables and moral stories scattered throughout the Mahabharata. Stories like deceitful cat, the clever jackal, the gold-spitting birds, the

crow entering the flying race with swan etc. have animals and birds as characters in them. Later we can see fables and tales in Jaina and Buddhist literatures. Kathakosha and Jatakamala contain such stories. Later we can see collection of fables and tales in the works of Gunadhya, Somadeva, Vishnusharma, Narayanapandita and others.

Famous works in Tales and Fables

1. **बृहत्कथा** : The earliest work of the nature of a collection of tales/fables was Bruhatkatha (the great story book) . Gunadhya the royal priest of the Andhra king Satavahana, composed this text in the 1st century BC. But to us it is only the name that has survived. It must have been written in the early centuries of the Christian era. There is a story current that there was a king named Satavahana who was not very proficient in grammar, and that during a water-sport, the queens made fun of him on account of his ignorance. He decided to learn grammar in a short time and asked his favourite scholar named Gunadhya to teach him grammar in a very short time. The scholar said that it would be impossible and the king, being displeased, sent him

away. Another scholar taught him the whole of grammar in a short time by writing a new work on grammar now available as the Katantra. Gunadhya wandered about in the forest and he began to narrate the tales in such beautiful language that even the birds and beasts gave up their food. There was no flesh in their bodies when the king's people went and killed them in the jungles and brought them to the palace kitchen. When the king knew of the cause of scarcity for meat, he sent for the poet who was singing those songs of tales, and it was found to be Gunadhya himself. He was called back. Only a small part of what he had actually composed was preserved even at that time, and now the whole work has been lost for a long time. That work must have been the storehouse of tales about heroes and kings and gods and demigods and also about animals and birds.

Originally composed in Paishachi and presently translated into Sanskrit and Prakrta, Bruhatkathas three versions are available. This work was written in a dialect not commonly spoken by the people. Dandin calls it Bhootabhasha (‘भूतभाषामयीं प्राहुः

भूतार्था बृहत्कथाम्।') and some scholars believe that it was the language of some tribal people living in the Vindhyan ranges. It is not possible to fix the exact date of Bruhatkatha. Since Bana and Dandin have paid high tributes to the work, it must have been written before the 6th century A.D.

Budhaswami, Somadeva and Kshemendra who have provided us with abridged versions of Bruhatkatha in Sanskrit have given some information about Gunadhya based on legends. According to one legend, Shiva was once narrating a tale of seven Vidyadhara kings to Parvathi in private. Pushpadanta, one of the attendants of Shiva overheard the story and narrated it to his wife Jaya, who in turn, told the same to other maids of Parvathi. When Parvathi came to know of that she cursed Pushpadanta to be born as a mortal and return to Shiva after telling the tale to someone on earth. She also cursed Malyavan who pleaded on behalf of his brother Pushpadanta to become a mortal and return to kailasa after spreading the story on earth. Pushpadanta was born as Vararuchi who retired to the forest in his old age

and after narrating the story of the Vidyadhara kings to a goblin called Kanabhuti, went back to Shiva. Malyavan was born as Gunadhya who became the minister of king Satavahana who ruled out Pratishtana. Gunadhya met Kanabhuti in the Vindhya forest, heard the seven stories of the Vidyadhara kings from him and wrote them in the same language known as Bhootabhasha or Paishachibhasha. King Satavahana rejected the work as it was written in the Paishachi language. In a fit of despair Gunadhya began to burn his work chapter by chapter but his disciples prevented him from burning the last book containing the story of the last Vidyadhara king and that book is Bruhatkatha now completely lost.

The stories of Bruhatkatha have been handed down to us in three works of later origin. They are Nepalese version of Bruhatkathashlokasangraha, composed by Budhaswamin in 28 sargas, having 4539 verses. Composed in the 5th century AD this work is demonstrative of Bruhatkatha's original garb. The Kashmirian version includes the popular translations of Kshemendra and Somadeva. It is

interesting to note that both the scholars translated the same text, at the same time and same place. But, these translations of the 11th century are vastly different from the angles of style as well as content.

The importance of the Bruhatkatha as the original source of Sanskrit narratives is timeless. Dhananjaya, while mentioning the sources of plays, has put the Bruhatkatha in the same pedestal as the great Indian classics- the Ramayana and the Mahabharata (Dasharupaka,1.68). Great poets like Banabhatta, Dandin and host of others really found a rich inheritance in Gunadhya. Specimens of the tales found in this are already noted in dramas and prose romances. The story of Udayana, the story of Kadambari and the story Dashakumaracharita are also found in these collections. Dhanapala , author of Tilakamanjari has called Bruhatkatha a great ocean of travelogues and amorous tales, from the each drop of which, host of strange tales was composed.

सत्यं बृहत्कथाम्भोधेर्बिन्दुमादाय संस्कृताः ।

तेनेतरकथाः कन्थाः प्रतिभान्ति तदग्रतः ॥

Banabhatta observed that Bruhatkatha, like the amourossports of lord Shiva, bemuses all

समुद्दीपितकन्दर्पा कृतगौरप्रसाधना।

हरलीलेव नो कस्य विस्मयाय बृहत्कथा॥(Harshacharitham)

2. बृहत्कथाश्लोकसंग्रहः : The earliest version of Gunadhya's Bruhatkatha must have been the Shlokasangraha of Bruhatkatha by Budhaswamin. Budhaswamin was a native of Nepal. His date is not known but he must have been earlier than Kshemendra and Somadeva who both belonged to the 11th century A.D. The whole work has not been found out. It is a poem of sargas meant obviously to be an extensive book, but the fragment gets us only 28 cantos of about 4539 verses. Either the work was left incomplete or the manuscript has been lost to us.

The poem begins with an encomium of Ujjayini and the death of Mahasena or Pradyota. Gopala, his son, succeeded him, but afflicted with the talk that he was a patricide he abdicated in favour of his brother Palaka. Warned as if by heavenly sign, he gave up his throne and Gopala's

son Avantivardhana ascended the throne. The 28th canto leaves us with Naravahanadatta son of Udayana king of the vatsas in the company of Bhagirathayashas.

3. बृहत्कथामञ्जरी : Kshmendra, composer of this work was in the court of king Ananta of Kashmir(1029-1064 A.D). The work is in 18 Lambakas or chapters with 7500 verses. He belongs to the first half of 11 th century.

Of the two translations, referred to above, the Bruhatkathamajari of Kshmendra is older by some years as compared to the Kathasaritsagara of Somadeva. Kshmendra has presented the narrative in an ornate style that provides the text with unparalleled beauty. The text contains 18 Lambakas or chapters where a large series of popular stories are boxed one within the other. These stories have not been composed only to entertain the masses, rather they have grand moral objectives too.

4. कथासरित्सागरः : Somadeva's Kathasaritsagara is the most outstanding among the various collections of stories. As the title suggests, it

contains the mass of stories of every conceivable kind. It encompasses ‘the most ancient fables, wild legends of the Rigveda, harrowing tales of blood-sucking vampires, beautiful and poetic love-stories and vivid descriptions of battles between gods, men or demon’.(N.M.Penzer on the translation of C.H.Tawney, as quoted by M.Krishnamachariar, History of classical Sanskrit literature,pp.419)

Kathasaritsagara has been termed as the storehouse of romance. Composed in 11th century A.D. for the recreation of the queen Suryamati of the Kashmirian king Anantha, this work is divided into 18 books, comprising 124 Tarangas and 21688 verses. Somadeva declares that his work is a condensed Sanskrit version of Gunadhya’s Paishachi Bruhatkatha. The expansion or contraction whatever, is due to the difference in the language.

यथामूलं तथैवेतद् न मनागप्यतिक्रमः।

ग्रन्थविस्तरसंक्षेपमात्रं भाषा च भिद्यते॥

Somadeva’s depictions encompass the whole Indian society. Western literature looks heavily

indebted to the Kathasaritsagara. Penzer's observations in this regard are worthy of attention: 'The Kathasaritsagara is, of course, a much older book than "The Thousand Nights and a Night," and is the origin of many tales in the Nights. Through them it has given ideas not only to Persian and Turkish authors, but, also to the western worlds through the pens of Boccaccio, Chaucer, La Fontaine and their innumerable imitators' (K. Krishnamachariar, HSL, p.420)

Somadeva's power of telling a story in a clear, entertaining and absorbing way is only equalled by the richness and diversity of his subject-matter. His knowledge of human nature, the elegance of his style, the beauty and force of his descriptions and the wit and wisdom of his aphorisms, are masterly in their execution.

5. वेतालपञ्चविंशतिः : Vetala-panchavimshati is another collection of 25 tales narrated to king Vikramaditya by a Vetala or goblin, a variety of Evil Spirit. An ascetic used to present a king with a fruit annually and it was found that the fruit

contained a gem. To show his gratitude, the king agreed to bring down a dead body that was hanging down from a tree in a burial ground; when the king ascended the tree, it was found that a Vetala, had taken possession of the body. The king was slightly frightened, and yet he persisted in his effort. Then the Vetala narrated a story ending with a question in the form of a verse. The moment the king answers the Vetala returns to the tree with the corpse. Everyday the incident is repeated, a new story is narrated and the question is answered. This continues for 24 days and on the 25th day in the end , the dead body falls off from the tree, returning to its original condition of a person. There is a small sequel in the form of the revelation that the ascetic who was giving the king a fruit meant to kill him by asking him to do such a mission. In a clever way, the king managed to chop off the head of the ascetic.

The really interesting portion in this work relates to the tales. The tales are all found in the collections of Kshendra and Somadeva. But the circumstances under which the tales were narrated

and the way in which the tales are narrated give an originality to them and also a special interest. There are a few works of this name, but the Sanskrit version of shivadasa of 12th century A.D. is most popular.

6. शुकसप्ततिः : (the seventy tales of a Parrot) The Shukasaptathihi is another interesting collection of stories in Sanskrit. The author and date of this work are not known. A merchant named Haradatta had a son named Madanasena, who was spent his whole time in the company of his youngwife. The merchant was able to secure a crow and a parrot, very wise beings, really gandharvas and gave to his son. Through their association, the young man changed his ways. He was one day sent out on a mission and then he entrusted his young wife to the care of the two birds. When the absence was becoming unbearably long, the young lady was thinking of finding company of others. The crow objected but was silenced with a threat of death.

The Parrot was wiser and permitted her to go at night provided that she knew how to get out of a tight corner if she found herself in such a position in her adventure, which was quite possible as in

the case of a certain lady, which was stated in a verse; then the young lady desired to hear the whole story and the parrot kept her at home by narrating the story till day-break. This continued day after day till the husband returned. There are seventy stories like this.

7. सिंहासनद्वात्रिंशिका : This is also another collection of 32 stories . There was a throne of the great emperor named Vikramaditya. It got buried under earth in course of time. Later, when a shepherd boy was following the sheep in the meadows, at a certain point, he began to talk like an elderly person of great wisdom. The matter was reported to king Bhoja who got the place dug out, and he found out the throne. When king Bhoja wanted to ascend the throne, one of the statues of young ladies on the edge of the throne started narrating a tale of the great Vikramaditya, and at the end of each story each statue flew off; there were 32 statues and there are the same number of stories narrated. The author and date of work are not known. The work is also called Dwatrimshatputtalika.

8. अवदानशतकम् - This is a collection of one hundred tales of Buddhistic origin. Each Avadana (story of illustrious deeds) refers to some story of the past and draws a moral from it. This work was translated into Chinese in the middle of the 3rd century A.D., hence it must have been composed in the first or second century A.D.

9. जातकमाला - Jatakamala of Aryashura contains a collection of several interesting stories of the Buddhists. This work must have been written before 5th Century A.D., since it was translated into Chinese in the middle of the 5th century A.D. This work is mainly written in prose though interspersed with verses. It contains about 500 stories.

There are various collections of such stories, some of them relating to the great emperor Vikramaditya. In each collection there is an originality in the way in which the stories are introduced and also in the way in which they are narrated.

Besides what are called tales with a hero, there

are also many fables in which animals and birds play their part as characters.

Ancient Indians lived close to nature and in their daily life they were always surrounded by birds and animals which gave them opportunities to study their behavior. This close association with nature has given rise to many didactic fables. The most important collection of fables are पञ्चतन्त्र and हितोपदेश.

10. पञ्चतन्त्र : The Panchatantra of Vishnusharma is a collection of fables, which has consistently found an avid readership all over the world ever since its coming into existence. It was written in the form of instruction given by a scholar named Vishnusharma to the princes so that they may become proficient in the art of Diplomacy and politics with its policies in a very short time. The stories or fables, contained in the Panchatantra, have very ancient roots in India.

Various editions of this text have come out in different regions across India. The oldest of these editions is that of Kashmirian origin, popular as

the Tantrakhyayika. Following are the four available editions of the Panchatantra.

1. The Pehlavi translation, though is unavailable, but an introduction to the stories there, is found in their subsequent translations into Arabic and Syrian languages.
2. The second edition, subsumed in the Bruhatkatha of Gunadhya, is lost in original. But can be found in the abridgements of Bruhatkatha written by Kshemendra and Somadeva.
3. The third edition was the Tantrakhyayika and the Jain anthology of narratives related to it. The Panchatantra, prevalent presently, is the modern representative of the Tantrakhyayika.
4. The fourth edition is the southern original form of the Panchatantra.

So, it is quite clear that Panchatantra is not an ordinary text but represents a colossal literary tradition.

The author of this work Vishnusharma proclaims in the very beginning that, 'this Nitishastra, entitled Panchatantra, has been

promulgated on the earth for the enlightenment or instruction of the young'.

“एतत्पञ्चतन्त्रकं नाम नीतिशास्त्रं बालाऽवबोधनार्थं भूतले प्रवृत्तम्।”

He also proclaims in the prologue that whosoever always studies or hears this Nitishastra, never suffers a defeat even at the hands of Indra.

अधीते य इदं नित्यं नीतिशास्त्रं शृणोति च।
न पराभवमाप्नोति शक्रादपि कदाचन॥

The narratives tell how a king named Amarashakthi, was distressed at the evil and stupidity of his sons - Bahushakti, Ugrashakti and Anantashakti, and entrusted them to the sage Vishnusharma who reformed them in a short period of six months by telling them a series of fables. The fables tell about the duties of human beings in general and of a king in particular.

The Panchatantra comprises of five tantras or sections namely -

मित्रभेदः - The loss of friends - The first tantra/section called Mitrabheda, deals with the lost

friendship between the lion - Pingalaka and the bull - Sanjeevaka. This act of breaking the friendship is shrewdly executed and lead to the climax by the two jackals – Karataka and Damanaka.

The framing story has been told with 23 inserted stories.

मित्रलाभः/मित्रसम्प्राप्तिः - The winning of friends – The second section entitled Mitrasamprapti, is besides the other topics, devoted to examining mainly the acquisition or winning of friends. This section explains the advantages of having good friends and their indispensability for trying times. This section contains 6 stories with framing section.

काकोलूकीयम् - Crows and owls – The third tantra, entitled the Kakolukeeya, dwells on the enmity between the crows and the owls. The war between crows and owls is the framing story with 18 substories.

लब्धप्रणाशः - Loss of gains – The fourth section entitled the Labdhapranasha means the loss of what

has been acquired, illustrates through the framing story of a monkey and a crocodile, how fools can be made by flattery to part with their possessions. The initial friendship between the two and subsequent enstrangement because of the crocodile's betrayal and bad intention. The implied moral is that one should not trust those who all not trustworthy. There are 11 sub-stories in this section.

अपरीक्षितकारकम् - Ill considered action – The fifth section entitled *Apareekshitakarakam* deals with consequences of taking action in a hurry, without knowing the details or the truth, which result in disaster. This section is distinct from the previous ones in the structure of the stories. There is no framing story as such just like in the previous sections. Each story appears independently composed for the teaching of some specific lesson, but, there is an inter-connection between the stories. There are 15 stories in it.

Each tantra consists of a framing story with various overlapping auxiliary stories, woven around for the endorsement of it.

Plain stories are narrated in prose while didactic maxims have been expressed through verses, mostly quoted from the classics such as the Ramayana, the Mahabharata and the texts of polity.

The construction of the stories is very interesting in Panchatantra. There are narrations of tales within narration of other tales, one tale leading on to another one. There is a complete unity in the way in which the stories are related to one another. Each story appearing in the various sections has its own individuality and each section has its own individuality. The material is in itself beautiful and the workmanship is excellent as high-class art.

Truly speaking, Panchatantra is an unparalleled treasure of the world-literatures.

11. हितोपदेशः : The Hitopadesha of Narayana is another independent version of the Panchatantra and is as popular as the Panchatantra itself, a position which no other version has been able to secure. It is composed in Bengal in the 12th century A.D. Hitopadesha means Instruction in

What is Beneficial. As Narayana himself has told this work is only a reconstructed edition of the original Panchatantra by omitting a few fables and adding some new ones.

मित्रलाभः सुहृद्भेदो विग्रहः सन्धिरेव च।

पञ्चतन्त्रात् तथान्यस्मात् ग्रन्थादाकृष्य लिख्यते॥

There are four sections in this work as compared to 5 in Panchatantra. They are 1. मित्रलाभः - Acquisition of friends, 2. सुहृद्भेदः - Separation of friends, 3. विग्रहः - War, 4. सन्धिः - Peace.

There are also many original stories in the Hitopadesha, not found elsewhere. The style is more elegant and polished than in the Panchatantra.

This work is a simpler recast of the Panchatantra. It is one of the most popular among the beginners of Sanskrit language, and originally it was meant both to give instruction in the principles governing a successful life and to aid the study of Sanskrit for a beginner.